

som positive og lærerige bidrag til socialismens udvikling og ikke som den lange kæde af nederlag og fiaskoer, som de alt for ofte skildres som – ofte med en slet skjult undertone af triumf over socialismens umulighed.

Det er netop forfatterens dygtighed til at leve op til de af ham selv og hans medforfattere opstillede mål, der gør det anstrengelsen værd at tage nogle af deres foretagne valg op til diskussion. Som nævnt lægges hovedvægten på socialismens »politiske historie«. Dette har bl. a. til følge, at meget lange passager får et udtalt idéhistorisk præg, ligesom hovedinteressen let kommer til at samle sig om, i hvilket omfang arbejderbevægelsen har formået at opnå gevinster på kort sigt inden for den parlamentarisk-forvaltningsmæssige overbygning. Jeg skal gerne vedgå, at det inden for de afstukne rammer ville blive en uhyre vanskelig opgave, men hvad man – netop med forfatterens teoretiske udgangspunkt – i høj grad kommer til at savne, er en inddragelse af kapitalismens eller den borgerlige stats modforholdsregler og manøvreringer over for socialismen. Det er nemlig ikke bare et spørgsmål om at kunne konstatere de almene kapital- og produktionstilstande, men netop i en sådan skildring at påpege, hvorledes f. eks. valgrettens udvidelse, arbejdstidens nedsættelse, velfærdsstatens gennemførelse og mange andre »goder«, som vi i dag anser for en selvfølge, i væsentlig udstrækning må forstås som »repressiv tolerance« eller imødegåelser af netop de trusler, som socialismen indebar og indebærer. Denne dimensions inddragelse ville tjene to meget vigtige formål: for det første ville den tage enhver form for determinisme eller »socialistisk endemål« ud af forestillingerne om socialisme, for det andet ville den understrege den borgerlige stats uophørlige »socialisering« i sine bestræbelser for at undgå den direkte konfrontation som den – i sin egenskab af opretholder af den sociale orden – naturligvis ikke kan tage, undtagen hvor den er helt sikker på at vinde.

Men manglen af denne dimension i Niels Finn Christiansens dygtige og kyndige fremstilling efterlyses kun, fordi den så klart ligger inden for hans egne teoretiske forudsætninger og dermed muligheder.

Ole Karup Pedersen

Marc Ferro: The Great War 1914–1918. Routledge & Kegan Paul, London, 1973. xi + 239 s. £ 3.50 (£ 1.60 paperback). Oversat af Nicole Stone fra La Grande Guerre, Gallimard, Paris, 1969.

Den franske annales-historiker Marc Ferro har kastet sig ud i den vanskelige opgave at skrive »a radically new interpretation of The First World War and its causes«. Han følger stort set den tendens der har været i 60'erne til at beskæftige sig mere med de sociale, økonomiske og ideologiske sider af krigen, samt til at anlægge nye synspunkter på den politiske udvikling især i forbindelse med staternes krigsmål. Samtidig medtager han dog i denne essayistisk opbyggede bog traditionelt accepterede fakta om sejre og nederlag på fronterne, strategiske overvejelser, militær teknologi m. v. Derved bliver det lidt vanskeligt at få øje på en entydig og tesepræget opfattelse af krigen, uden at fremstillingen dog er alsidig nok til at kunne fungere som håndbog.

Bogens kapitler, der ofte nærmest har karakter af små selvstændige afhandlinger, omhandler emner og problemer på tværs af landegrænser og kronologi. Efter nogle kapitler om krigens sociale, politiske, militære og ideologiske forudsætninger, følger afsnit om militære udviklinger, om den interne sociale og økonomiske tilstand i de krigsførende stater, og om den storpolitiske situation. Den tværgående disposition kan måske tilsløre, dels at anslåede temaer ikke altid følges op kronologisk, dels at beskrivelsen af forholdene i de enkelte lande ikke er lige fyldestgørende endsige komparativ. Taget som hel-

hed er Tyskland, Frankrig og Rusland mest udførligt beskrevet, dog uden at alle temaer er gennemgået for noget land, medens England og USA for slet ikke at tale om Østrig-Ungarn og Italien kun lejlighedsvis berøres. Når den parallelitet, som bogens tematiske karakter lægger op til, ikke gennemføres, giver det en vis mistillid til grundlaget for bogens generelle betragtninger.

Ferros synspunkter er i øvrigt ikke altid ganske klare. Såvel stil som tendens fra de benyttede sekundære kilder synes ofte at smitte af på hans fremstilling, og det kan medføre nogle interessante kontraster, f. eks. mellem hans begejstrede skildring af den franske militære ledelses indsats mod de tyske fremrykninger i 1914 og senere, og de hårde angreb på den samme ledelse i forbindelse med omtalen af den franske indenrigspolitiske situation. De mange forskellige forklaringstyper, han opererer med, letter heller ikke afklaringen af hans opfattelse, omend de måske bidrager til at levendegøre den velskrevne fremstilling, der yderligere krydres af en række citater bl. a. fra menige soldaters stemningsbilleder fra fronten om situationen dér og om synet på det civile samfund. Disse menneskelige dokumenters kildeværdi skal nok ikke overvurderes.

Bogen har vel især interesse, fordi den går ind i nogle af de senere års væsentlige debatter om 1. Verdenskrig uden dog at have historiografisk sigte. Den store vægt på Ruslands situation og betydning, den delvise støtte til Arno Mayers tese om at frygten for den ideologiske udfordring fra kommunismen bestemte de øvrige staters inden- og udenrigspolitik efter 1917, og accepten af Fritz Fischers opfattelse af de expansionistiske tyske krigsmål – men ikke en tilsvarende analyse af de franske – understreger Ferros moderne orientering. Det samme gælder vel den udførlige behandling af den »union sacrée« mellem arbejderbevægelserne og de socialistiske partier på den ene side og regeringerne på den anden, som muliggjorde effektiv krigsførelse. Dens opståen i 1914 forklares ikke blot som en følge af krigschokket, men ses også som en social tendens i perioden. Mange arbejdere var ved at opgive at nå social ligeberettigelse ved politisk kamp, men fik den tilbudt i de væbnede styrker. Truslerne mod denne »union sacrée« i 1917 skildres så overbevisende og indgående, at læseren må spørge, hvordan den dog kunne opretholdes indtil krigens slutning, når bortses fra Rusland. Forklaringen er måske den, at medens mytterier, manifeste, social uro og strejker fylder bogens tekst, viser de tal, der anføres i skemaform, at mytteristernes antal kan opgøres i promiller af hærstyrkerne, og at selvom antallet af strejkende er i stigen under krigen, når det dog kun i Rusland over tallene fra 1913.

Ferros bog har karakter af en skitse, hvis væsentlige fortrin er et interessant overblik over dele af de senere års debatter. Den kan derfor medvirke til at lede den almindelige opfattelse af 1. Verdenskrig ind i nye omend måske ikke ganske uproblematiske baner.

Carsten Due-Nielsen

Kalervo Hovi: Cordon Sanitaire or Barriere de l'Est? The Emergence of the New French Eastern European Alliance Policy 1917-1919. – Turku, 1975. – Annales Universitatis Turkuensis: Ser. B.-Tom 135.

Bogen er et led i et finsk projekt om Østersøområdet i den internationale politik 1856-1945 (Se: Historisk Tidskrift för Finland, H.3, 1974, s. 231 ff.) og har ved sine baltisk-finske synsvinkler også interesse for skandinavisk historie. På grundlag af det nyligt frigivne franske arkivmateriale giver forf. en analyse af den franske østpolitik 1917-19, og en fortsættelse frem til 1921 er planlagt. Bogen har en klar tese og en meget veldisponeret fremstilling, og forf. søger at placere begivenhederne i de få år i en større kronologisk og